

Інна Миколаївна МАКАРЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
E-mail: makarchyck-inna@mail.ru

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В УКРАЇНІ

Макарчук, І. М. Оцінка сучасного стану та актуальні загрози економічній безпеці в Україні [Текст] / Інна Миколаївна Макарчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. – С. 83-89. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Економічна безпека країни, з одного боку, є важливою складовою системи національної безпеки, що формує захист національних інтересів, а з іншого – є безпосередньою умовою дотримання і реалізації національних інтересів щодо забезпечення фінансування, формування доходів та витрат. Суттєві погіршення прогнозів економічного розвитку України міжнародними організаціями та вітчизняними урядовими та громадськими установами свідчать про високу ймовірність реалізації загроз економічній безпеці, визначених у ключових програмних документах.

Мета. Визначити тренди зовнішнього та внутрішнього середовища, які зумовлюють ключові ризики економічній безпеці України. Запропонувати напрямки мінімізації загроз в умовах зовнішньої агресії проти України.

Результати. Розкрито внутрішні детонатори можливого загострення ситуації в Україні. Охарактеризовано тенденції у фінансово-економічній сфері України: критичне гальмування економічного росту, поглиблення спаду промислового виробництва, набуття тотального характеру збитковості економічної діяльності, втрата інвестиційної привабливості в умовах зовнішньої агресії, загрозове зниження платоспроможного попиту населення, нарощення мінімізації економіки та вимушена її мілітаризація. Обґрунтовано перспективи економічного розвитку України у 2015-2016 рр.

Ключові слова: безпека; національна безпека; економічні ризики; економічна безпека; економічний розвиток; макроекономічна нестабільність; зовнішні ризики.

Inna Mykolayivna MAKARCHUK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance, Money Turnover and Credit,
SHEE “Pereyaslav-Khmelnyskyi SPU named after Grygoriy Skovoroda”
E-mail: makarchyck-inna@mail.ru

ASSESSMENT OF STATUS AND THREATS TO ECONOMIC SECURITY IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The economic security of the country, on the one hand, is an important component of national security, which forms the protection of national interests. On the other hand it is a necessary condition of compliance and realization of national interests as for the providing funding, formation of income, and expenses. Significant deterioration in forecasts of economic development of Ukraine which are made by international organizations and national governments and public agencies indicate a high likelihood of threats to economic security. These threats are specified in key policy documents.

Purpose. The aim of the article is to identify trends in external and internal environment that determine key risks to economic security of Ukraine; to submit directions to minimize threats in terms of external aggression against Ukraine.

Results. *The inner reasons of possible aggravation of the situation in Ukraine are revealed. The characteristic trends in financial and economic sphere of Ukraine are characterized. Among them we can single out the critical slowdown of economic growth, deepening of industrial decline, gaining total character of economic loss, loss of investment attractiveness in terms of external aggression, threatening reduction in effective demand, increase of the shadow economy and its forced militarization. The prospects of economic development of Ukraine in 2015-2016 have been grounded.*

Keywords: *security; national security; economic risks; economic security; economic development; macroeconomic instability; external risks.*

JEL classification: G18, H56

Вступ

Подолання економічної кризи в Україні в умовах зовнішньої агресії з боку РФ є одним з пріоритетів політики забезпечення економічної безпеки держави. Зовнішня агресія проти України критично погіршила динаміку соціально-економічного розвитку, що посилює макроекономічні дисбаланси та погіршило коротко- та середньострокові перспективи економічного зростання.

Висока фінансова залежність держави, проблеми внутрішнього характеру й будь-які інші дестабілізуючі фактори стають причинами зниження економічної та, відповідно, національної безпеки. Тому необхідною умовою для нормального стійкого розвитку країни стає забезпечення захисту життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави. Постійна зміна внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку національної економіки актуалізує дослідження питання забезпечення економічної безпеки країни. Визначення стану її складових елементів у сьогоденні має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно вжити заходів з організаційно-правового забезпечення економічної безпеки країни. Саме тому забезпечення національної безпеки України набуває все більшого значення. Особливо важливим є забезпечення економічної безпеки, яка гарантує державний суверенітет України, є умовою сталого розвитку і зростання добробуту громадян.

Окреслена проблема завжди була пріоритетною і перебувала в полі зору економістів, політиків, менеджерів, юристів тощо. Вивченню різних аспектів національної економічної безпеки присвятили свої наукові праці зокрема такі вчені, як О. Ф. Белов, О. С. Власюк, Л. С. Гринів, Н. Кириєнко, І. Г. Мішина, В. І. Срібний та ін. Водночас сучасний стан економічної безпеки та її зв'язок із національними інтересами країни залишається ще недостатньо дослідженим.

Мета статті

Метою дослідження є оцінка сучасного стану та обґрунтування основних напрямів мінімізації загроз економічній безпеці України в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Такі загрози, як поширення зброї масового ураження, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція, піратство, ескалація міждержавних і громадянських конфліктів, стають дедалі інтенсивнішими, охоплюють нові регіони і держави. Зростають регіональні загрози міжнародній безпеці, які за своїми негативними наслідками можуть мати потенціал глобального впливу[1].

Спостерігається небезпечна тенденція перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права. Застосування сили і погрози силою повернулися до практики міжнародних відносин, у тому числі в Європі.

Різновекторні геополітичні впливи на Україну в умовах неефективності гарантій її безпеки, «заморожених» конфліктів біля її кордонів, а також критична зовнішня залежність національної економіки обумовлюють уразливість України, послаблюють її роль на міжнародній арені та виштовхують на периферію світової політики, у «сіру зону» безпеки.

Результатом ситуації, що сформувалася під тиском як економічних, так і неекономічних чинників, стало критичне зростання рівня загроз економічній безпеці України насамперед за рахунок виникнення низки додаткових, принципово нових для нашої держави викликів [1]. Сучасними загрозами економічній безпеці є такі:

- критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників (макроекономічне розбалансування за головними показниками);
 - згортання промислового виробництва;
 - зниження економічної активності, насамперед інвестиційної;
 - погіршення добробуту населення (домогосподарств) та зростання рівня безробіття;
-

- посилення боргового тиску, насамперед у державному секторі;
- підвищення тінізації економічної діяльності [2].

Особливості вітчизняного ВВП в умовах сьогодення такі: ми повернулися до показників трирічної давнини; ВВП штучно наповнений податками, які більшість європейських країн взагалі не залучають його у структуру. Майже 45 % української економіки перебуває «в тіні», а це до 800 млрд грн (майже половина обсягу національного ВВП країни), які не враховує офіційна статистика. П'яту частину ВВП «конструюють» так звані «податкові ями» і фіктивні підприємства. Тож на тлі всього цього, а також майже трикратного зубожіння населення, виходити на занижені обсяги падіння ВВП вдається за рахунок стрімкого підвищення цін для населення всередині країни та штучного наповнення показників ВВП податками й зборами (табл. 1).

Із 2010 до 2013 років обсяг реального ВВП мав тенденцію до щорічного зростання. Крім цього, індекси фізичного обсягу ВВП за ці роки не знижувалися нижче 100 %, а отже, обсяг реального ВВП кожного наступного року дорівнював або перевищував обсяг номінального ВВП попереднього року. Така позитивна динаміка вказувала на незначне, але все ж таки зростання економіки України в загальному розумінні.

Міжнародний валютний фонд погіршив прогноз зниження ВВП України з 9 % до 11 % у 2015 році [3].

Таблиця 1. Динаміка реального ВВП України у 2012 – 2015 рр., % до попереднього періоду*

Показник	2012 рік				2013 рік				2014 рік				2015 рік
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I
ВВП загалом	2,4	3,0	-1,3	-2,4	-1,3	-1,2	-1,1	3,4	-1,2	-4,5	-5,4	-14,8	-17,2
Кінцеві споживчі витрати	6,1	10,0	9,8	4,0	5,2	6,6	5,0	4,3	0,4	-6,0	-12,7	-10,0	-15,4
Експорт товарів і послуг	-7,4	-6,3	-1,8	-7,2	-7,4	13,5	-6,8	-4,5	-5,8	-2,6	-16,8	-31,0	-26,2

*За даними Державної служби статистики України.

Прискорення падіння реального ВВП (табл. 1), починаючи з другої половини 2012 року, яке за підсумками I кв 2015 р. досягло вже -17,2 % у річному вимірі, відображає системний та структурний характер кризи, у якій перебуває національна економіка. Найвищі темпи падіння реального ВВП у I кв. 2015р. фіксуються у будівництві (-35,3 %), добувній промисловості (-29,4 %), переробній промисловості (-25,6 %), оптовій та роздрібній торгівлі (-24,8%). Небезпечною тенденцією становить проблема триваючого з II кв. 2014 р. зниження споживання. Так реальні обсяги кінцевих споживчих витрат у I кв. 2015 р. знизилися на 15,4 % відносно аналогічного періоду 2014 р. У 2012 – 2013 рр. навіть при падінні ВВП утримувалось незначне зростання кінцевих споживчих витрат. Традиційним чинником негативної динаміки зниження ВВП залишається експорт. Скорочення реальних обсягів експорту товарів і послуг триває ще з III кв. 2011 р., водночас у I кв. 2015 р. воно прискорилося і склало 26,2 % [2].

За прогнозом ЄБРР, на кінець цього року ВВП України впаде на 9 %. Проте, якщо оцінювати реально, наш ВВП скоротиться більш як на 35 %. Насамперед на це вказують дані щодо падіння промисловості, зниження на чверть об'ємів роздрібної торгівлі, катастрофічного зниження купівельної спроможності населення, яке зубожіло майже втричі, якщо порівнювати з 2008-м, роком світової фінансової кризи [3; 4].

Найбільша частка в структурі ВВП за I півріччя цього року припадала на: переробну промисловість (39 млрд грн), оптову й роздрібну торгівлю (52 млрд грн) та чисті податки (62 млрд грн). Водночас за індексом виробництва базових галузей, обсяги виробництва переробної промисловості впали на 20 %, торгівлі – на 23 %, видобувної промисловості – на 27 %. Падіння спостерігається й за іншими галузями: виробництво коксу та нафтопродуктів – на 50 %, машинобудування – 50 %, хімічна промисловість – 33,8 %. При цьому ВВП, за офіційною статистикою Мінекономрозвитку, скоротився лише на 16 %. Темпи падіння промислового виробництва, яке триває вже 30 місяців (з листопада 2012 р.) у 2015 р. зберігаються на критично високому рівні (понад 20,0 % протягом 6 місяців) (табл. 2).

Різке підвищення індексу цін виробників – у середньому до 42,5 % за підсумками I півр. 2015 р., на фоні зниження внутрішнього платоспроможного попиту утворює ризики збуту на внутрішньому ринку і, відтак – подальше скорочення випуску промислової продукції. Відповідні тенденції ускладнюються фізичною втратою виробничих потужностей у зоні конфлікту на Донбасі, що негативно позначається на

внутрішній виробничій кооперації та експортному потенціалі (табл. 2).

Ризиком для забезпечення економічної безпеки країни є не лише нарощення тенденції деіндустріалізації національної економіки, а й несформованість нових конкурентних, інноваційних драйверів її розвитку. Акцентування на потенціалі розвитку агросектору та ІТ-сектору не вирішує проблеми зайнятості, ефективного використання наявних ресурсів, забезпечення конкурентоспроможності економіки в умовах переходу на нові технологічні засади розвитку світової економіки [2].

Таблиця 2. Індекс виробництва базових галузей [4]

(без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції)

Компонента	Частка в ІВБГ (дані за 2014 рік, %)	Темпи змін порівняно з відповідним періодом попереднього року, %						
		2013 р.	2014 р.	січень 2015 р.	лютий 2015 р.	березень 2015 р.	квітень 2015 р.	січень-квітень 2015 р.
<i>ІВБГ загалом</i>	100,0	-0,2	-9,3	-20,1	-19,4	-20,1	-23,4	-20,3
сільське господарство	22,0	13,6	2,8	-2,4	-4,9	-6,8	-5,1	-4,8
добувна промисловість	10,9	0,8	-13,7	-24,1	-29	-28,5	-25,4	-26,7
переробна промисловість	24,5	-7,3	-9,3	-21,1	-20,2	-19,7	-21,4	-20,4
виробництво електроенергії, газу та води	7,2	-1,1	-6,6	-17,2	-18,9	-12	-15,1	-15,5
будівництво	4,8	-11,0	-20,4	-36,7	-31,2	-33,5	-38,2	-32,6
роздрібна торгівля	6,1	9,5	-8,6	-22,6	-19,8*	-28,6*	-28,9*	-25,3
оптова торгівля	24,4	-2,0	-15,0	-19,2	-15,6*	-18,3*	-30,4*	-21,4
<i>Додатково:</i>								
промисловість загалом	окремо не використовуються для розрахунку ІВБГ	-4,3	-10,1	-21,3	-22,5	-21,1	-21,7	-21,5
харчова промисловість		-5,0	2,5	-11,9	-10,1	-9	-15,7	-11,6
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		-10,8	-21,3	-54,1	-58	-49,9	-43,6	-50
хімічна промисловість		-19,3	-14,2	-21,6	-24,2	-22,5	-23,5	-22,8
металургія		-5,3	-14,5	-18,9	-17,6	-31	-25,7	-25,9
машинобудування		-13,6	-20,6	-32,5	-21,7	-22,7	-25,8	-25,3
житлове будівництво		11,3	3,5	0,9	12,3	-2,9	-36,2	-5,3

* Розрахунки НБУ

За підсумками 2014 р. великими та середніми підприємствами загалом по економіці отримано 517,4 млрд грн збитків, а за підсумками I кв. 2015р. – 385,9 млрд грн (74,6 % від річного обсягу за 2014 р.) (рис. 3). Якщо у 2014 р. баланс збитків підприємств досяг за обсягами третини ВВП країни (33,0 %), то у I кв. 2015 р. їх обсяг перевищив ВВП (105,0 %).

Найбільші обсяги збитків отримано у промисловості (161,4 млрд грн у 2014р. та 150,4 млрд грн – у I кв. 2015р.), оптовій та роздрібній торгівлі (129,2 млрд грн та 75,4 млрд грн відповідно), операціях з нерухомим майном (99,6 млрд грн та 42,6 млрд грн відповідно), професійній, науковій та технічній діяльності (98,0 млрд грн та 29,2 млрд грн відповідно). Підприємства сфери фінансової діяльності у 2014р. отримали загалом прибуток до оподаткування у обсязі 36 млрд грн, а за підсумками I кв. 2015 р. зазнали збитків обсягом 45,5 млрд грн [2].

Военна загроза, макроекономічна нестабільність, різка втрата купівельної спроможності як

населенням, так і корпоративним сектором виступають базовими факторами згортання інвестиційної активності інвесторів. Так зниження капітальних інвестицій в основний капітал у 2014 р. досягло 24,1 % відносно 2013 р. У I кв. 2015 р. падіння цього показника продовжилось і склало -14,8 % відносно і так невисокої бази I кв. 2014 р. [2; 4].

Додатковим фактором є погіршення умов конкуренції та доступу на зовнішні фінансові ринки. Традиційне домінування іноземного інвестування у фінансовий сектор та ринки нерухомості на сьогодні обмежується об'єктивними проблемами розвитку таких секторів економіки та не відповідає інтересам держави стосовно модернізації національної економіки.

З середини 2014 р. реальна середньомісячна заробітна плата в Україні знижується, що в умовах надвисокого рівня інфляції (48,1 % у I півр. 2015 р.) підриває купівельну спроможність та суттєво погіршує добробут і рівень життя переважної більшості громадян країни [2].

Причому втрата доходів громадян різко погіршилась з початку 2015 р. внаслідок різкої девальвації. Якщо у січні-червні 2014 р. індекс зниження реальної зарплати склав -0,4 % відносно відповідного періоду 2013 р., то падіння у I півр. 2015р. прискорилося до 23,9 % (табл. 3).

Показовим при цьому є те, що I півр. 2015 р. падіння реальної зарплати було найвищим у Луганській області (-37,5 %) а найменшим – в Донецькій області -17,4 %. Загострює проблему зниження доходів невідповідність сучасним умовам базових соціальних стандартів – прожиткового мінімуму, мінімальної зарплати, за якими реалізується державна соціальна політика. Відповідна незіставність генеруватиме високий рівень соціального напруження та невдоволення [2; 5].

Таблиця 3. Динаміка індексу реальної середньомісячної заробітної плати в Україні у 2014-2015 рр. [5], %

період	2014 рік	2015 рік
січень	4,6	-17,3
лютий	4,1	-17,7
березень	3,5	-20,1
квітень	2,2	-22,5
травень	0,7	-23,5
червень	-0,4	-23,9
липень	-1,7	
серпень	-3,1	
вересень	-4,0	
жовтень	-5,0	
листопад	-5,7	
грудень	-6,5	

Приведення у відповідність сказаних показників є необхідною умовою для підвищення рівня довіри до державної економічної політики і реформ.

З урахуванням проблеми втрати робочих місць на Донбасі та проблем внутрішньо переміщених осіб ризики втрати людського капіталу на середньо- та довгострокову перспективу загострюватимуться. Так за прогнозами Economist Intelligence Україна входить до 5 країн світу (після Японії, Німеччини, Таїланду та Південної Кореї), які найбільш втратять у робочій силі на довгострокову перспективу до 2050 р. [2; 6].

Отже, найбільшими ризиками для української економіки в 2015-2016 роках стануть:

- поширення неплатоспроможності реального сектору економіки;
- нарощування негативних інфляційних очікувань населення і загострення дефіциту енергетичних ресурсів у країні;
- ризик, який пов'язаний зі збереженням низької кредитної активності комерційних банків;
- посилення девальваційних тенденцій на валютному ринку;
- проведення значної емісії для фінансування дефіциту бюджету.

Лідерські позиції серед зовнішніх ризиків у 2015 році зайняли ті, існування яких безпосередньо пов'язане з військовим протистоянням на сході країни:

- ескалація російсько-українського конфлікту;
- дефіцит зовнішнього фінансування і звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу;
- згортання іноземними компаніями інвестиційних планів або перенесення термінів їх реалізації на майбутній період у зв'язку з макроекономічною невизначеністю;
- неотримання запланованого фінансування від МВФ;
- повільне відновлення розвитку світової економіки і збереження низьких цін на світових сировинних ринках [7; 8].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Також офіційна статистика не враховує від 300 до 800 млрд грн, які належать до тіньової економіки. Ця сума визначена методом зіставлення грошових витрат населення із загальним обсягом продажу товарів і послуг усередині країни і на сьогодні становить близько 50 % ВВП. Це ті суми, з яких не сплачуються податки та збори, що, безумовно, впливає на обсяг дохідної частини держбюджету.

План Президента, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», за яким ВВП на душу населення до 2020 року буде збільшено вдвічі – до \$ 16 тис. – нездійснений. Оскільки для цього потрібно вже за п'ять років збільшити обсяг реального ВВП удвічі, тобто на 20 % щорічно. Адже МВФ за найоптимістичнішими перспективами прогнозує нам зростання реального ВВП до 4 % у 2020 р.

Отже, підвищення економічної безпеки України залежить від можливості невідкладної реалізації принципово нової економічної моделі розвитку, каталізатором якої можна розглядати сучасну кризу. Має бути застосована всеохопна ревізія та сформовані плани консервації технологічних процесів та виробничих фондів, модернізувати які немає економічного сенсу.

Принциповим є розширення міжнародного співробітництва України для підвищення рівня інноваційності на основі випереджального залучення іноземного технологічного та інноваційного капіталу. Прогрес у відчутному збільшенні ВВП можливий лише на новій технологічній основі, розвантаженні ключових дисбалансів та досягненні інклюзивного розвитку (тобто підвищення рівня доходів для всіх категорій населення).

Список літератури

1. Петрушевська, В. В. Економічна безпека держави: зміст і класифікація загроз [Текст] / В. В. Петрушевська // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – 2012. – Вип. 32. – С. 441-448.
2. Ризики і загрози економічній безпеці України у 2015-2016 рр. та механізми їх мінімізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.gov.ua/content/articles/files/Risk-2ef8d.pdf>.
3. Міжнародний валютний фонд погіршив прогноз зниження ВВП України з 9% до 11% в 2015 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.ubr.ua/finansy/vvp-ukraini-u-2015-roci-vpade-do-35-12035#sthash.Qo6K5hFI.dpuf>.
4. ВВП України у 2015 році впаде [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://my.obozrevatel.com/economy/12637-vvp-ukraini-u-2015-rotsi-vpade-do-35.htm>.
5. Моніторинг показників заробітної плати за лютий 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/175631/2.doc>.
6. Long-term macroeconomic forecasts. Key trends to 2050. A special report from The Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=ForecastingTo2050.
7. Експерти назвали основні ризики для української економіки в 2015-2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/352268/eksperty-nazvaly-osnovni-ryzyky-dlya-ukrayinskoji-ekonomiky-v-2015-2016-rr>.
8. Аудитори прогнозують падіння ВВП України в 2015 році до 35% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socportal.info/2015/10/06/auditori-prognozuyut-padinnya-vvp-ukrayini-v-2015-rotsi-do-35.html>.

References

1. Petrushevskaya, V. V. (2012). Ekonomichna bezpeka derzhavy: zmist i klasyfikatsiia zahroz. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia, 32, 441-448.
2. Ryzky i zahrozy ekonomichnii bezpetsy Ukrainy u 2015-2016 rr. ta mekhanizmy yikh minimizatsii. (2015). Retrieved from: <http://niss.gov.ua/content/articles/files/Risk-2ef8d.pdf>.
3. Mizhnarodnyi valiutnyi fond pohirshyv prohoz znyzhennia VVP Ukrainy z 9% do 11% v 2015 rotsi. (2015). Retrieved from: <http://blog.ubr.ua/finansy/vvp-ukraini-u-2015-roci-vpade-do-35-12035#sthash.Qo6K5hFI.dpuf>.
4. VVP Ukrainy u 2015 rotsi vpade. (2015). Retrieved from: <http://my.obozrevatel.com/economy/12637-vvp-ukraini-u-2015-rotsi-vpade-do-35.htm>.
5. Monitorynh pokaznykiv zarobitnoi platy za liutyi 2015 roku. (2015). Retrieved from: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/175631/2.doc>.
6. Long-term macroeconomic forecasts. Key trends to 2050. A special report from The Economist Intelligence Unit. (2015). Retrieved from: http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=ForecastingTo2050.

-
7. Eksperty nazvaly osnovni ryzyky dlia ukrainskoi ekonomiky v 2015-2016 rr. (2015). Retrieved from: <http://news.finance.ua/ua/news/-/352268/eksperty-nazvaly-osnovni-ryzyky-dlya-ukrayinskoyi-ekonomiky-v-2015-2016-rr>.
 8. Audytory prohnozuiut padinnia VVP Ukrainy v 2015 rotsi do 35%. (2015). Retrieved from: <http://socportal.info/2015/10/06/auditori-prognozuyut-padinnya-vvp-ukrayini-v-2015-rotsi-do-35.html>.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2015 р.